

ПРАВОНАРУШЕНИЯ НА СТУДЕНТИ В СФЕРАТА НА ВИШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ

Доц. д-р Андрияна Андреева
Икономически университет – Варна
хон. ас. д-р Владимир Данев
Икономически университет – Варна

OFFENCES BY HIGHER EDUCATION TRAINEES

Assoc. Prof. Andriyana Andreeva, PhD
University of Economics – Varna
Vladimir Danev, PhD
University of Economics – Varna

Резюме: В доклада се изследват спецификите на неизпълнение от студенти на определени за тях в правилници на ВУ задължения в сферата на висшето образование, наричани по-долу за краткост и правонарушения, базирани на вътрешното ни законодателство и приоритетно на Закона за висшето образование. В актуален нормативен анализ са изследвани правонарушенията и техните белези, възможността за реализиране на отговорност на студента с оглед спецификите на образователната дейност във висшите училища. В заключение са формулирани изводи и предложения с теоретична и практическа насоченост.

Ключови думи: *правонарушение, студенти, висше образование, висши училища, задължения, правилник за дейността, учебна дисциплина, отговорност*

Abstract: This paper examines the specifics of students' failure to comply with obligations set for them in HEI regulations in the field of higher education, hereafter referred to for brevity as misconduct, based on our domestic legislation and, as a priority, the Higher Education Act. The current normative analysis examines the offences and their features, the possibility of realizing the student's responsibility in view of the specifics of educational activity in higher education institutions. In conclusion, conclusions and proposals with theoretical and practical orientation are formulated.

Key words: *misconduct, students, higher education, higher education institutions, duties, regulations, academic discipline, liability*

Doi: <https://doi.org/10.36997/PPDD2022.96>

Въведение

Проблематиката на висшето образование е актуална във всеки един момент от общественото развитие. Това се свързва със стремението да се гарантира високо ниво на образователната услуга и обвързаност на обучението с конкуренцията на пазара на труда, което от своя страна рефлектира на икономическия подем в страната.

С оглед предмета на настоящото изследване интерес представлява съвременният период, който е подвластен както на динамиката на дигиталната ера, така и на национални нормативни промени. В епицентъра на авторския интерес е поставена материята, свързана с правонарушения, извършвани от студенти по време на обучението им във висши училища, последиците от това, ангажиране на отговорността на провинилите се.

В общия проблем, касаещ адекватност на висшето образование на съвременните национални потребности и съответствието с европейското образователно пространство, се открояват различни аспекти.

Специалната образователна дейност, осъществявана от университетите, е приравнена по отношение на определени направления на административна дейност¹ (Димитрова 2021), която предвид своята обществена значимост е предмет на регулиране от страна на Закона за висшето образование (ЗВО). В този смисъл е много значима регламентацията, която държавата залага в националните държавни източници и която следва да се допълни с локални норми в правилниците на висшите училища съобразно тяхната специфика.

Същевременно е важен и балансът на контрол от страна на Министерството на образованието и науката (МОН) предвид принципа на академична автономия във висшите училища.

В контекста на сложната проблематика, касаеща установяване от висшите училища в техните правилници на задължения за студенти, които те следва да спазват при провеждане на образователния процес, се преплитат няколко вида отношения. Предвид обема на настоящия

¹ Правото на образование е едно от основните конституционни права на граждани-те (чл. 53 от Конституцията), при чието реализиране възникват административни правоотношения. Повече виж: Димитрова, Д. Актове на органите за управление на висшите училища. Варна: Наука и икономика, 2021, с. 131-132.

доклад в него се провежда изследване на въпросите за правонарушенията, ограничавайки се в направлението, възприето в научната литература², че ПВУ са вътрешнослужебни актове и не представляват административни актове. Други учени застъпват становището, че ПВУ са общи административни актове³, като при бъдещи изследвания на авторския колектив ще бъде направена по-задълбочена съпоставка и сравнителен анализ между вътрешнослужебните и общите административни актове.

С оглед на осъществяване на целите на висшето образование университетите са призвани да предприемат действия по превенция и профилактика на правонарушения от различен вид с оглед гарантиране на високо качество на протичащите учебен и научноизследователски процес. В контекста на изследване проблематиката на правонарушенията, осъществявани от страна на студентите, настоящият доклад ще се фокусира в три взаимосвързани аспекта: 1) **правни аспекти на правонарушенията, извършвани от студенти**; 2) **последиви от правонарушенията**; 3) **ангажиране отговорността на студентите при констатирано правонарушение**.

Така повдигнатите въпроси не са били самостоятелно проучвани в правната доктрина, поради което представляват особено предизвикателство за авторите на изследването с оглед дискуссионността на тематиката и поставянето на въпроса на полето на теоретичните дебати, като се надяваме те да предизвикат освен обогатяване на доктрината и решения с практическа насоченост за висшите училища.

Предвид ограничения обем на доклада авторите не претендират за детайлно и пълно разработване на материята. На полето на правните дебати се поставят няколко актуални въпроса както с оглед на новите аспекти на правонарушенията, допускани от студенти, продиктувани от процеса на дигитализация при провежданото електронно обучение, получило масовост по време на пандемията от COVID 19, така и с оглед на практическата насоченост на материята.

Целта на доклада е да изследва спецификите на правонарушенията, допускани от студенти спрямо задължения, вписани в основ-

² Димитрова, Д. Правилникът за дейността на висшето училище като основен вътрешноустройствен акт (Административноправни аспекти). // Известия на Съюза на учените – Варна. Сер. Хуманитарни науки, Варна: Съюз на учените – Варна, 2017, №1, с. 31-36.

³ Петров, В. Общият административен акт. София: Сиела, 2017.

ните правилници на висшите училища в сферата на висшето образование. В актуален нормативен анализ са изследвани задълженията на студентите по време на обучението им и техните белези. На база на извършения анализ се правят изводи и предложения с теоретична и практическа насоченост.

В изпълнение на последното са поставени и следните изследователски задачи:

1. Да се изследват задълженията на студентите при и по повод процеса по придобиване на висше образование, да се обсъдят последиците от неизпълнението им и проучване на възможността за търсене на отговорност.

2. Да се изведат обобщения и препоръки по приложението на нормативната уредба.

В предмета на изследване се включва само актуалната национална уредба – ЗВО, като авторите поставят ограничение по отношение обхвата на повдигнатите въпроси.

Методологията на изследването ползва утвърдени методи при провеждане на юридически изследвания – емпирично изследване, индукция, дедукция, актуален нормативен анализ, сравнителноправен анализ.

Разработката е съобразена със законодателството към 25.06.2022 г.

I. Материалноправни аспекти на задълженията на студенти по време на образователния им процес

Правото на висше образование е конституционно призната **възможност** за всеки български гражданин.

Нормативният акт, регулиращ пряко и непосредствено тази сфера от обществения ни живот, е ЗВО, който урежда устройството, функциите, управлението и финансирането на висшето образование (ВО). Според този нормативен акт ВО се придобива във висши училища (ВУ), които са юридически лица със строго определен предмет на дейност, насочен за постигане на основната цел на закона – подготовка на висококвалифицирани специалисти над средното образование и развитие на науката и културата. Цялостният контрол върху образователната дейност се осъществява от държавата чрез съответ-

ните органи⁴ (Димитрова 2020).

В чл. 67 от ЗВО е регламентирано, че ВУ обучават студенти, а такъв статут се придобива от физическо лице след осъществяване на сложен фактически състав: участие в конкурсен изпит при лимитивно посочени условия; класиране по избрана специалност според показаните резултати; записване на лицето в съответното ВУ.

С оглед на спецификата в сферата на ВО – делегираната от законодателя академична автономия⁵ – в чл. 71 е предоставено право на ВУ (с оглед на статута им, респективно акредитираните професионални направления) да установяват в свои правилници за дейността си задължения за студенти при и по повод образователния процес, което корелира с правото на учебното заведение, определено в чл. 37 от ЗВО, да организира своята дейност, като за неуредени в закона случаи създава основен правилник за дейността и други вътрешни актове.

По своята правна същност правилникът за дейността на ВУ, както и други издавани от неговите органи правилници **не представляват нормативен акт, нито административен акт, а вътрешноустройствен акт**⁶ (Димитрова 2017).

Необходимостта от установяване на задължения за студенти по време на провеждане на тяхното обучение за придобиване на висше образование импонира с установеното от правната доктрина разбиране относно съдържанието на едно правоотношение (Ташев 2007), каквото представлява правната връзка между висше училище и студент – насрещни субективни права и задължения.

В този контекст следва да се приеме, че **ВУ предоставят образователна услуга на обучаващи се лица – студенти, които се явяват потребители на тази услуга**. Нещо повече, доколкото образовател-

⁴ Държавен орган на изпълнителната власт със специална компетентност за осъществяване на националната политика в сферата на висшето образование е министърът на образованието и науката. Като административен орган той упражнява контрол върху висшите училища по спазването на разпоредбите на ЗВО. Повече виж: Димитрова, Д. Нови моменти в административния контрол върху дейността на висшите училища. // Общество и право, София: Съюз на юристите в България, 2020, №4, с. 73-84.

⁵ Чл. 19 от ЗВО.

⁶ Димитрова, Д. Правилникът за дейността на висшето училище като основен вътрешноустройствен акт (Административноправни аспекти). // Известия на Съюза на учените – Варна. Сер. Хуманитарни науки, Варна: Съюз на учените – Варна, 2017, №1, с. 31-36.

ната услуга има възможност да се ползва от определен кръг лица, отговарящи на предвидените в закона условия, а не е индивидуално, персонално предвидена за конкретно лице, то е нецелесъобразно да се уговарят с всеки обучаем отделни условия за предоставянето ѝ.

Ето защо всички ВУ обявяват предварително професионалните направления (по които са получили акредитация), специалности, изучаеми дисциплини, правила за организация на извършваната от тях образователна дейност, за да се информират желаещите да ползват тази услуга. В резултат на това лице, което желае да бъде ползвател на съответната образователна услуга, избира конкретно ВУ въз основа на информиран избор – относно професионалното направление на училището; специалностите, по които се провежда обучението; видовете изучавани учебни дисциплини, респективно правилата за организация на дейността на ВУ.

Следва, че **лице, което кандидатства за прием във ВУ** и след успешно класиране е подало заявление за записване, за да бъде ползвател на предоставяната образователна услуга „придобиване на висше образование“, освен че обективира желанието си да я получи от конкретно училище, то **е запознато отнапред с всички условия за ползване на тази услуга и се съгласява и да спазва всички установени от съответното училище правила за организиране на обучителната дейност.**

Задълженията за студенти, които ВУ има право едностранно да установят в своите правилници за организация на дейността по време на целия обучителен интерес, следва да се приеме, че представляват **учебна дисциплина.**

Учебната дисциплина по време на образователния процес във висши училища би могла да се диференцира в два основни профила: 1) по време, когато не се провеждат учебни занятия и/или форми на контрол за проверка на знанията; 2) по време, когато се провеждат учебни занятия и/или се осъществява контрол за проверка на наученото от преподадения учебен материал/проведени практически занятия.

Задълженията, включени в първия профил, би следвало да се приеме, че са насочени към изискване за поведение от студент, свързано пряко с провеждане на процеса на обучение, като, но не ограничително: пазене на имущество на ВУ и неувреждането му, когато се използва; уважително поведение при взаимодействие и общуване с

други студенти, членове на академичния състав, служители; неуронване на престижа на учебното заведение, ненакърняване на доброто име на други студенти, членове на академичния състав, служители; неразпространяване на невярна информация и такава насочена към злепоставяне, налагане на омраза; изискване за съответстващ външен вид и облекло, съобразени с учебната атмосфера, заплащане на дължими такси, връщане на заета учебна литература от библиотека, да не посещават сгради на университета, когато здравословното им състояние не позволява или има опасност от зараза за трети лица и т.н.

В обхвата на втория профил задължения следва да се включат изисквания към студента, насочени пряко към обучителния процес като, но не ограничително: по време на лекции, практически занятия да не създават пречки на преподавател, други студенти за възприемане на преподаван учебен материал, да не се преписва, да не се използват специални технически средства по време на изпит/форма на текущ контрол, да не се използват забранени материали, да не се получава помощ от преподаватели, свои колеги и т.н. по време на форма на текущ контрол, изпит и др. подобни.

II. Правни аспекти на правонарушения от студенти по време на образователния процес

В чл. 8 от Конституцията на Република България е залегнал един от постаментите на правовата държава – за законност, който се изразява в изискване за спазване и изпълнение на всички нормативно установени задължителни правила за поведение от страна на субектите, които се явяват техни адресати. Негов израз е възприета юридическа формула за правния позитивизъм, че за гражданина е позволено всичко, което не е забранено (Андреева и др. 2013).

Така установената законодателна основа е продължение на идеята за т.нар. обществен договор⁷, чрез който се създава нравствено и единно общество (Стоянов 1999). Обратно – неспазване на установените задължителни правила за поведение водят до възникване на правонарушение, което е усложнено обществено явление с определено съдържание и последици. Преди всичко то е деяние, което не е

⁷ Идеята за „обществения договор“ е развита от Жан-Жак Русо – виден мислител на XVIII в., проф. д.ф.н. Стоянов, Ж., стр. 104, Социалната философия от Платон до Карл Попер, издателство „Албатрос“, 1999 г.

позволено и е виновно извършено и притежава степен на значимост и опасност, поради което е законово регламентирано и за него е предвидена санкция.

Най-високата значимост и противоправност има онова правонарушение, което се квалифицира от правната доктрина като престъпление (Ненов 1992; Андреева, Димитрова 2019), т. к. накърнява много важни сфери от обществения живот и засяга съществено личността на всеки член на социума. Следващото по интензитет правонарушение е административното нарушение (Лазаров 2011) – засяга в значителна степен обществения ред и държавното управление, но с по-ниска значимост и опасност. Един от основните белези на административното нарушение е, че деяние (действие, бездействие), което е изрично възприето от законодателя (Дерменджиев, Костов, Хрусанов 1999) като такова чрез конкретна правна норма – извод, който следва от легалното определение, дадено в чл. 6 от ЗАНН. При адм. нарушения е много важно да се има предвид един техен основен белег – насоченост на деянието срещу реда на държавно управление. Това е много важен елемент на определението за адм. нарушение⁸.

Следващ вид правонарушение е дисциплинарното нарушение (Мръчков 2011). Същото обичайно се оприличава с неизпълнение на правила за работа във връзка с трудово или служебно правоотношение и е най-характерно за един от отраслите на частното право – трудовото право, но съществува и в друг отрасъл – гражданското право, в частност в нормите на Закона за адвокатурата, Закона за частните съдебни изпълнители, Закона за нотариусите и нотариалната дейност. Следователно може да се каже, че субекти на дисциплинарното правонарушение са определени членове на обществото, влизащи във взаимовръзка с трети лица в свое специфично качество – правила за работа по трудово или служебно правоотношение, правила за поведение и професионално отношение към трети лица – съконтрагенти, колеги или между членове на съсловна организация. Последен вид правонарушение, притежаващо по-ниска степен на интензитет на неговата обществена опасност, е неизпълнението на граждански задължения – договорни/облигационни, търговски връзки и приравнени на

⁸ Чл. 6. ЗАНН: Административно нарушение е това деяние (действие или бездействие), което нарушава установения ред на държавното управление, извършено е виновно и е обявено за наказуемо с административно наказание, налагано по административен ред.

тях обвързаности между правни субекти, например неизпълнение от потребител на договор за предоставяне на различни услуги за доставка на ел. енергия, интернет, невръщане в срок на заета парична сума, неизпълнение от кредитополучател на задължение по договор, сключен при общи условия или рамков договор, установени от юридическо лице – банка кредитодател.

Изхождайки от нормата на чл. 74, ал. 2, т. 2 от ЗВО, може да се приеме, че законодателят изрично е вменил на студентите задължение за спазване на учебния план по избраната от тях специалност; за спазване на дисциплината, установена с правилниците приети от ВУ.

Обсъждането на доктриналните постановки относно същността на видовете правонарушения, извършен по-горе, мотивира авторите на доклада да приемат, че неизпълнение от страна на студент на задължение по предвидения за него учебен план/правилник на ВУ следва да се класифицира **като особен вид правонарушение**, притежаващо някои от белезите на дисциплинарно правонарушение, доколкото правоотношението „ВУ – студент“ възниква между равнопоставени субекти, но в следствие обучаемото лице е задължено да спазва установената за него в правилниците, издавани от ВУ дисциплина, но само докато съществува обучителното правоотношение.

От друга страна, според чл. 2, ал. 1 от Закона за административните нарушения и наказания (ЗАНН), **деянията, които съставляват административно нарушение, и предвидените за това санкции се установяват със закон или указ.**

Според авторите, правонарушение, допускано от студент, не би могло да се възприеме за административно нарушение в своя същински вид по две причини: първата е, че по-горе се обърна внимание, че правилникът за дейността на ВУ не е нормативен акт, нито административен акт; втората причина е, че в ЗВО липсва нормен състав, уреждащ видовете нарушения и санкции за тях, а според чл. 6, ал. 1 от ЗАНН административно нарушение е това деяние (действие или бездействие), което нарушава установения ред на държавното управление, извършено е виновно **и е обявено за наказуемо с административно наказание**, налагано по административен ред. От даденото легално определение могат да се извлекат неговите характерни белези (Сивков 1998) – нарушаване на ред, установен от орган на държавно управление, наличие на определено психическо отношение на дееца и това поведение, изрично посочено в закона. Анализът

на този нормативен текст е поредният аргумент, за да се приеме, че доколкото висшето училище не е орган на държавно управление, то и нарушения, извършени от студенти по време на образователния процес, не биха могли да се квалифицират като чисто административно нарушение.

Действително правонарушенията от студенти засягат установена от ВУ дисциплина, но доколкото правоотношението между тези два правни субекта се създава при предварително известни за потребителя на образователната услуга условия, а не е *intuitu personae* (Данев 2020), както е при трудовите правоотношения, то и изпълнението на задължения не може да се охарактеризира като типично дисциплинарно нарушение.

Прилагането по аналогия към този особен род правонарушения, извършвани от студенти, на нормативни документи, относими към административни нарушения/дисциплинарни нарушения, **според авторите е несъответстващо на нормата на чл. 46, ал. 3 от Закона за нормативните актове (ЗНА)**, доколкото би представлявало недопустимо разширяване на действието на закона спрямо лицата.

III. Последици от правонарушения, допускани от студенти в сферата на висшето образование

Неизпълнението на задължително правило за поведение от страна на студент по време на образователния процес представлява неправомерно (Бойчев 2003а) юридическо действие или бездействие. По този начин се засяга установеният от ЗВО и в правилниците на ВУ ред за организация на провежданата учебна дейност.

Съответно на направената по-горе условна диференциация на групите задължения на студенти по време на образователния процес последиците от допуснатото нарушение също могат да се разделят на две аналогични групи: 1) по време, когато не се провеждат учебни занятия и/или форми на контрол за проверка на знанията; 2) по време, когато се провеждат учебни занятия и/или се осъществява контрол за проверка на наученото от преподадения учебен материал/проведени практически занятия. Извършеното деление на видовете последици е от определящо значение за възможността за търсене на отговорност.

Доктринална постановка е, че ответно действие срещу правонарушение е санкцията (Бойчев 2003b). Санкцията представлява мяр-

ка за въздействие, насочена към дееца – с цел да не допусне или да се преустанови противоправното му поведение и, разбира се, да се превъзпитат деецът и останалите членове на социума, както и да се възстановят причинените негативни последици при възможност за това. Санкцията винаги се явява неблагоприятна последица за лицето, неизпълнило вмененото му задължение, и като такава може да бъде два рода – материална, нематериална. Всеки род санкции се състои от видове, които зависят от отрасъла, в който е извършено правонарушението: наказание, принудителна мярка (отстраняване от длъжност, преустановяване на извършване на дейност, отнемане на свидетелство за правоуправление), обезщетение, неустойка, мъмрене, публично порицание, и т.н.

IV. Същност на отговорността на студенти за извършени правонарушения

Възприетото гледище на авторите досежно характера на правонарушението, допускано от студенти в сферата на висшето образование – особен вид гражданско правонарушение, е мотив да се приеме, че **санкцията**, извън изчерпателно посочените в ЗВО принудителни мерки (Димитрова 2021: 133-135)⁹, приравнени на принудителни административни мерки¹⁰, към което определение авторите изказват резерви по аргументи, вече изнесени по-горе, която следва да се понесе от провинилите се лица, има особен гражданскоправен характер, опора за който извод служи и чл. 46, ал. 2 от ЗНА, според който при липса на разпоредби се прилагат основните начала на правото на Република България.

При това положение, според нормативната уредба на действащото законодателство, **единствената санкция** спрямо студент, **извършил правонарушение, свързано с обучителния процес, е тази, предвидена в чл. 74, ал. 2, т. 2 от ЗВО – временно отстраняване от училището съгласно акт на представителния орган на ВУ**, защи-

⁹ Отстраняването на обучавемо лице за определен срок от висшето училище е принудителна административна мярка предвид факта, че притежава всички основни правни белези (характеристики) на такава. Повече виж: Димитрова, Д. Актове на органите за управление на висшите училища. Варна: Наука и икономика, 2021, с. 133-135.

¹⁰ Решение №5086 от 05.04.2019 г. по адм. д. №585/2019 на Върховния административен съд

тата срещу който се организира по реда на чл. 38 от ЗВО пред местнокомпетентния административен съд, **доколкото съгласно чл. 46, ал. 3 от ЗНА наказателна, административна и дисциплинарна отговорност не може да се вменява и ангажира, в случай че не е изрично законова уредена.** Ето защо извън посочената санкция по чл. 74, ал. 2, т. 2 от ЗВО при правонарушение от студент, пряко свързано с учебната дейност, последицата е гражданскоправна и следва да възниква директно за студента според правилата, предвидени в правилниците за дейността на ВУ (например при установено преписване по време на изпит на студент би следвало да се запише, че се осигурява нова възможност за оценяване на знанията, доколкото директно поставяне от преподавателя на оценка слаб 2 би представлявало налагане на наказание за констатирано преписване). За компенсирането на други правонарушения извън тези, свързани с обучителния процес, според авторите са относими общите правила на гражданското, наказателното, авторското и други права и отговорността на студента би могла да се ангажира от единствено компетентния орган – съда или други компетентни институции. Така например при нанасяне на вреда на имущество на университета – студентът би носил имуществена отговорност по реда на гражданското законодателство. При неуважително отношение към други лица би носил гражданска отговорност за неимуществени вреди, а при обида, клевета – наказателно преследване от частен характер по реда на Наказателния кодекс.

Заклучение

Проведеното изследване на спецификите при нарушения, извършени от студенти в сферата на висшето образование в България, позволява да се направят изводи в ограничения обхват на направлението на изследване, които могат да бъдат обобщени по следния начин.

Регулирането на висшето образование е конституционно установено да бъде държавна дейност, при която следва да се отчита влиянието на комплексни фактори както с международен знак, така и специфични за българската действителност за постигане на целите, залегнали в чл. 2 от ЗВО.

Националните източници са изградени по начин, който, от една страна, не е много типичен, **но и непълен** за регулиране на обществени отношения с такава значимост, но от друга страна, следва прио-

ритетен принцип в сферата на висшето образование, а именно – академичната автономия.

На първо място, в ЗВО липсва уредба на класификацията на задълженията на студентите, респективно – подробно разписване на допустимите санкции за неизпълнението им и органите, имащи правото да ангажират отговорността извън тази по чл. 74, ал. 2, т. 2 от ЗВО, което създава празнота и възможност за нееднакво тълкуване и прилагане на ЗВО, с което се нарушават устоите на правовата държава, и в частност – принципът на законност. Този подход има както своите преимущества, така и недостатъци. Така например празнотата не дава възможност университетите да регулират правонарушенията извън тези по чл. 74, ал. 2, т. 2 от ЗВО с цел препятстване, преустановяване и правовъзстановяване на неизпълнение на задължения от студенти, което ограничава и академичната автономия, с която се ползват ВУ, и пряко оказва влияние върху провежданата образователна дейност.

На второ място, считаме за удачно законодателят да създаде нормен комплекс касателно задълженията на студентите, отговорността за неизпълнението им, реда и начина за търсене на отговорност. Съответно правото им на защита на национално законово ниво, което, от една страна, ще създаде уеднаквяване в уредбата предвид значимостта на общата образователна политика, а от друга страна, ще се даде нужната свобода на ВУ да установяват нарушения и да прилагат санкции за тях, когато това е необходимо за постигане на целите на висшето образование, разписани в чл. 2 от ЗВО. Последното е необходимо, отчитайки извършваната образователна дейност от ВУ, а от друга страна, съобразявайки кръга на обучаеми лица.

Използвана литература

1. Андреева, А. и др. Основи на правото. Варна: Наука и икономика, 2013, с. 30.

(Andreeva, A. i dr. Osnovi na pravoto. Varna: Nauka i ikonomika, 2013, s. 30)

2. Андреева, А., Димитрова, Д. Нарушенията на трудовото законодателство – основание за отстраняване от обществена поръчка. // Известия, Варна: Наука и икономика, 2019, том 63, №1, с. 25-39.

(Andreeva, A., Dimitrova, D. Narusheniyata na trudovoto

zakonodatelstvo – osnovanie za otstranyavane ot obshtestvena porachka.
// Izvestiya, Varna: Nauka i ikonomika, 2019, tom 63, №1, s. 25-39)

3. Бойчев Р. Правонарушение. София: Юриспрес, 2003а.

(Boychev R. Pravonarushenie. Sofiya: Yurispres, 2003a)

4. Бойчев Р. Юридическа санкция. София: Св. Климент Охридски, 2003b.

(Boychev R. Yuridicheska sanktsiya. Sofiya: Sv. Kliment Ohridski, 2003b)

5. Данев, В. Правният институт на дисциплинарното наказание по КТ (дисертационен труд. 2020.

(Danev, V. Pravniyat institut na distsiplinarnoto nakazanie po KT (disertatsionen trud). 2020)

6. Дерменджиев, И., Костов, Д., Хрусанов, Д. Административно право на Република България. Сиби, 1999, с. 292.

(Dermendzhiev, I., Kostov, D., Hrusanov, D. Administrativno pravo na Republika Balgariya. Sibi, 1999, s. 292)

7. Димитрова, Д. Актове на органите за управление на висшите училища. Варна: Наука и икономика, 2021, с. 131-132, с. 133-135.

(Dimitrova, D. Aktove na organite za upravlennie na visshite uchilishta. Varna : Nauka i ikonomika, 2021, s. 131-132, s. 133-135)

8. Димитрова, Д. Правилникът за дейността на висшето училище като основен вътрешноустройствен акт (Административноправни аспекти). // Известия на Съюза на учените – Варна. Сер. Хуманитарни науки. Варна: Съюз на учените – Варна, 2017, №1, с. 31-36.

(Dimitrova, D. Pravilnikat za deynostta na vissheto uchilishte като osnoven vatreshnoustroystven akt (Administrativnopravni aspekti) . // Izvestiya na Sayuza na uchenite – Varna. Ser. Humanitarni nauki. Varna: Sayuz na uchenite – Varna, 2017, №1, 31-36)

9. Димитрова, Д. Нови моменти в административния контрол върху дейността на висшите училища. // Общество и право, София: Съюз на юристите в България, 2020, №4, с. 73-84.

Dimitrova, D. Novi momenti v administrativniya kontrol varhu deynostta na visshite uchilishta. // Obshtestvo i pravo, Sofiya: Sayuz na yuristite v Balgariya, 2020, №4, s. 73-84)

10. Лазаров, К. Административно право. София: Феней, 2011.

(Lazarov, K. Administrativno pravo, Sofiya: Feneya, 2011)

11. Мръчков, В. Трудово право. София: Сиби, 2011.

(Mrachkov, V. Trudovo pravo, , Sofiya: Sibi, 2011)

12. Ненов, Ив. Наказателно право на Република България. Обща част. Софи-Р, 1992.

(Nenov, Iv. Nakazatelno pravo na Republika Bulgariya. Obshta chast. Sofi-R, 1992)

13. Петров, В. Общият административен акт. София: Сиела, 2017.

(Petrov, V. Obshtiyat administrativen akt. Sofia: Siela, 2017)

14. Сивков, Цв. Административно наказване. Софи – Р, 1998, с. 32.

(Sivkov, Tsv. Administrativno nakazvane. Sofi – R, 1998, s. 32)

15. Стоянов, Ж. Социалната философия от Платон до Карл Попер. Албатрос, 1999, с. 104.

(Stoyanov, Zh. Sotsialnata filosofiya ot Platon do Karl Popper. Albatros, 1999, s.104)

16. Ташев, Р. Обща теория на правото. София: Сиби, 2007.

(Tashev, R. Obshta teoriya na pravoto. Sofiya: Sibi, 2007)

За контакти:

Доц. д-р Андрияна Андреева
Икономически университет – Варна

E-mail: a.andreeva@ue-varna.bg

Д-р Владимир Данев

адвокат

E-mail: danevlawfirm@gmail.com